

Till fakultetsnämndens ordförande Peter Dobers och vicerektor Nils Ekedahl

Docent Jan Selling: Ytterligare reflektioner om utnämningen av hedersdoktorn. 26/11 2019

Den ena sidan av saken, som skulle kunna läggas till grund för nomineringen av Marushiakova till hedersdoktor, är att hon utan tvekan är en mycket produktiv forskare som gjort stora insatser för den etnografiska forskningen inom romska studier, framförallt vad gäller det östeuropeiska området. Samtidigt är hon på inget sätt banbrytande eller nyskapande i sin forskning. Tvärtom står hon för en kontinuitet i romska studier, vilket även uttrycks i hennes ledarskap för *Gypsy Lore Society*.

Att valet att utse henne till hedersdoktor i våra ögon är kontroversiellt och kanske oförsvarbart kan begrundas enligt följande:

- 1) Hennes agerande i egenskap av GLS president för att aktivt förhindra en uppgörelse med organisationens rasistiska, koloniala och antiziganistiska förflutna, liksom för att tysta ner all kritik av *gypsylorism* (sv. filoziganism, dvs. orientalistiska och essentialistiska synsätt på romer), liksom hennes agerande gentemot romska kritiker i samband med GLS-konferensen i Istanbul 2012. Dessa skäl har vi anfört tidigare med belägg i Selling 2018.
- 2) Att hennes utnämning vållar skada till högskolans pågående strategiska verksamhet, eftersom hennes polemiska förhållningssätt skapar problem i internationella forskningssamarbeten. [Se nedan särskilt yttrande från professorn i romska studier, Kimmo Granqvist]
- 3) Till detta ska läggas att den internationellt respekterade tyska intresserepresentationen *Central Council of German Sinti and Roma* 2015 av två skäl avböjde samarbete med henne i ett stort, sedermera prisbelönt europeiskt projekt (romarchive, www.romarchive.eu): a) att hennes etnografiska och essentialistiska forskningsperspektiv inte var ägnad att bryta den fortsatta stigmatiseringen av romer, b) att hon bedrivit omfattande forskningssamarbete med Professor Bernhard Streck och *Forum Tsiganologischer Forschung* i Leipzig, vilken ansågs vidareföra en rasistisk och antiziganistisk forskningstradition. De skäl som angavs bör betänkas, men också det faktum att en ledande romsk organisation, som vi samarbetar med, gör denna bedömning är en indikation att begrunda, i synnerhet som vårt regeringsuppdrag ytterst syftar till att gynna och tillvarata gruppens intressen. (Se nedan.)
- 4) Till detta ska också läggas att Marushiakova på olika sätt varit involverad i genetisk forskning om romer alltsedan 2001 (senaste publicering i *European Journal of Human Genetics* 2015) som av forskare i Freiburg (Lipphart & Surdu) kritiserats som oetisk och kopplad till biologiskt essentialistiska diskurser. Kortfattat består den etiska problematiken i att: a) genetisk forskning som syftar till att avgränsa och kategorisera etniska grupper står i direkt nedstigande led från rasbiologin, vilket är särskilt allvarligt då det gäller en av de grupper som nazismens rasforskare ville utrota. (Jmf. Etno-genetikern Kaledjieva (et al 2001), som gör kopplingen, men utan att kritiskt reflektera detta i sitt eget projekt.) b) det framstår som svårt / ogörligt att inhämta informerat samtycke bland dom romer som saknar utbildning och lever i extrem fattigdom

MARUSHIAKOVA, STRECK OCH TYSK "TSIGANOLOGIE"

Enligt flera antiziganism-kritiska analyser (bl.a. Benz, Opfermann, Wippermann) föreligger en vetenskapshistorisk kontinuitet mellan Stacks "Tsiganologi"- forskning, den rasbiologiska

”zigenarforskning” som bedrevs av bl.a. Hermann Arnold (publicerad i Journal of Gypsy Lore Society 1961, se Selling 2018.) och tillbaka till ”ziganologins” fader, Heinrich Grellmann (1787, för en analys av Grellmann, se Selling 2013).

Denna yttrar sig bland annat i:

- **En konsekvent ovilja att reflektera rasism och antiziganism** i den egna forskningstraditionen.
- **Den konsekventa användningen av exonymen ”Zigeuner”**, som alltsedan 1971 öppet kritiserats av företrädare för gruppen. Särskilt i Tyskland är begreppet ytterligt belastat. Det är indikativt att Marushiakovas & Strecks bok *Zigeuner am Schwarzen Meer* (2008) redan inledningsvis kopplar ”zigenare” till indiska ”paria-kaster” (s. 9), konsekvent använder begreppet ”zigenare” och därför av förlaget presenteras som välkommet ”tabubrytande”. I ett recensionscitrat som marknadsför boken hävdas att ”det verkliga brottet mot zigenarna är att försöka domesticera dem – de vill leva annorlunda”. (www.eudora-verlag.de)
- **En essentialistisk syn på ”zigenare”**, varvid i synnerhet Strecks riktning kopplar denna till essentiella, nedärvda asociala egenskaper. I tysk kontext är detta extra graverande, eftersom denna syn fram till 1980-talet användes som motiv för att neka sinti och romer upprättelse och kompensation för nazistisk förföljelse och folkmord. Den essentiella tesen om ”zigenskt asocialitet” framkommer i Strecks och Marushiakovas forskningsrapport 2005. I denna omtalas romsk migration från forna östblocket västerut som ”invasion” och det hävdas rent spekulativt, utan källangivelse, att ”Till och med tjuveri hör till Dobrudsha-Zigenarnas repertoar, även om vi inte fick mycket av konkreta uppgifter om detta.” (s. 20-21)
- I ett bidrag till Strecks antologi (2011) skriver Marushiakova (och Popov) in sig i den östeuropeiska diskursen om romer, som de beskriver på följande sätt: “alla här vet ‘vilka zigenarna är’. Därför kan det endast ... bli till ett problem att identifiera vissa individer utanför den miljö de fötts och vuxit upp i, men inte i förhållande till samhället i stort. I Östeuropa ser man på zigenare, på samma sätt som andra grupper av liknande slag, endast i **primordiala termer** [dvs medfödda egenskaper och identitet, JS]... Med andra ord, man föds som zigenare, man kan inte bli zigenare och man förblir zigenare på livstid.” (s. 87) En ytterligare aspekt som kan anses särskilt viktiga för oss på Södertörns högskola är att i artikeln ifrågasätts generellt värdet av att inkludera romer som medforskare i forskning om romer som en “politisk korrekthet” eller “native science”. (Jag översätter här författarnas “Gypsies” med “zigenare”, eftersom de gör klart att för dem är rom endast en politiskt korrekt term utan relevans för romer och för den politiska diskursen om gruppen. Marushiakova/Popov bortser därmed från all postkolonial forskning, romers egna krav och den i FN och svensk lag garanterade rätten till självidentifikation.)

REFERENSER

Benz, Wolfgang (2014), *Sinti und Roma. Die unerwünschte Minderheit. Über das Vorurteil Antiziganismus*. Berlin 2014, S. 229.

End, Markus/Kathrin Herold/Yvonne Robel (Hrsg.), *Antiziganistische Zustände - Zur Kritik eines allgegenwärtigen Ressentiments*, Münster 2009

Gesellschaft für bedrohte Völker: Menschenrechte für Sinti und Roma in der Bundesrepublik. In: Joachim Hohmann (Hrsg.): *Sinti und Roma in Deutschland. Versuch einer Bilanz*. Frankfurt am Main u. a. 1995, S. 275–305, hier 278.

Hundt, Wulf D. (2014) *Fremd, faul und frei. Dimensionen des Zigeunerstereotyps* (ed.) – Neuauflage | New Edition

Kalaydjieva, L., Gresham, D. & Calafell, F. Genetic studies of the Roma (Gypsies): a review. *BMC Med Genet* 2, 5 (2001) doi:10.1186/1471-2350-2-5

Lipphadt, Veronika & M. Surdu (pågående DFG-projekt) „The Genetic Construction of Roma Groupness and its Interdisciplinary Entanglements“

Marushiakova, Elena et al. (2001) “Patterns of inter- and intra-group genetic diversity in the Vlax Roma as revealed by Y chromosome and mitochondrial DNA lineages.” I: *European Journal of Human Genetics* (2001) 9, 97 -104

Marushiakova, Elena et al. (2015), “Origins, admixture and founder lineages in European Roma”. I: *European Journal of Human Genetics* (2015), 1–7

Marushiakova Elena, Udo Mischek, Vesselin Popov, Bernhard Streck (2005), *Dienstleistungsnomaden am Schwarzen Meer. Zigeunergruppen zwischen Symbiose und Dissidenz*.

Marushiakova Elena, Udo Mischek, Vesselin Popov & Bernhard Streck (2008), *Zigeuner am Schwarzen Meer*.

Marushiakova & Popov (2011), “Between Exoticization and Marginalization. Current Problems of Gypsy Studies”, i: Streck, Bernhard, *Para-Ordnungen*.

Opfermann, Friedrich Ulrich (2015), ”Von Ameisen und Grillen Zu Kontinuitäten in der jüngeren und jüngsten deutschen Zigeunerforschung”. I: Dokumentations- und Kulturzentrum Deutscher Sinti und Roma, *Antiziganismus Soziale und historische Dimensionen von "Zigeuner"- Stereotypen*.

Rose, Romani, Die neue Generation und die alte Ideologie. Zigeunerforschung wie gehabt?, in: *Tribüne. Zeitschrift zum Verständnis des Judentums*, 21 (1982), S. 88-107.

Selling, Jan (2013), *Svensk antiziganism. Fördomens kontinuitet och förändringens förutsättningar*.

Selling, Jan (2018), “Assessing the Historical Irresponsibility of the Gypsy Lore Society in Light of Romani Subaltern Challenges”. I: *Critical Romani Studies Journal*. Vol. 1. No. 1, p 44-61.

Wippermann, Wolfgang, „Wie die Zigeuner“ (1997). Antisemitismus und Antiziganismus im Vergleich, Berlin.

Wippermann, Wolfgang (2015), *Niemand ist ein Zigeuner: Zur Ächtung eines europäischen Vorurteils*

Särskilt yttrande från professorn i romska studier, Kimmo Granqvist:

Det finns en djup och långvarig konflikt mellan professor Elena Marushiakova och professor Yaron Matras (Manchester University) men även asst. prof. Dieter Halwachs (Graz University). Konflikten eskalerades ytterligare i samband med planeringen av RJ-programansökningen, då Marushiakova inte tilläts delta i programansökningen pga. brister i sin föreslagna delprojektplan. Marushiakova har i upprepade sammanhang under flera års tid systematiskt och offentligt i olika konstellationer svartmålat Matras och Halwachs framför ett stort antal forskare aktiva inom romska studier. Konflikten har både vetenskapliga och personliga dimensioner.

Professor Matras har föreläst romani chib flera gånger på högskolan inom ramen av högskolans uppgradsutbildningar. Både Matras och Halwachs är bland mina viktigaste samarbetspartner fr.o.m. slutet av 1990-talet och är nuförtiden nyckelpartner på RJ-forskningsprogrammet ”Romernas språkliga repertoarer i en öppen värld” (2019–2025) samt medlemmar i dess styrgrupp. Forskningsidén för RJ-programmet utgick från Halwachs’ ursprungliga förslag, och en hel del av den teoretiska ramen av RJ-programmet kom från Matras. Samarbetet med Matras och Halwachs är strategiskt viktigt och i linje med strategiska linjedragningar kring romska studier på CBEES, se <https://www.sh.se/english/sodertorn-university/research/centres--research-networks/cbees/our-research>, som betonar romsk lingvistik som fokusområde. Matras och Halwachs är tillhör de absolut världsledande lingvister som arbetar på romani chib. Jag anser att högskolan genom nomineringen av professor Elena Marushiakova som hedersdoktor riskerar att vålla allvarliga skador till samarbetet inom RJ-programmet och samt kan även försvåra övrigt samarbete inom fokusområdet romani chib på CBEES och hela högskolan. Samtidigt kan Marushiakovas nominering som hedersdoktor på inget sätt bidra till pågående eller framtida arbete kring romani chib, inklusive forskning på CBEES, lärarutbildning samt uppdragsutbildningar på högskolan.

Trots Marushiakovas vetenskapliga produktivitet och meriter betraktar jag hennes nominering som hedersdoktor som ett ytterst misslyckat beslut som fattats utan ingen diskussion eller konsultation alls med högskolans forskarsamfund inom fältet samt utan strategisk helhetssyn efter förslag av en enskild forskare (Julieta Rotaru) som agerat enväldigt.